

CYPE(6)-21-23 – Papur i'w nodi 1

Cynghrair Anghenion
Ychwanegol y Trydydd Sector
Third Sector Additional
Needs Alliance

TSANA is facilitated by
Hwylusir TSANA gan

PLANT YNG NGHYMURU
CHILDREN IN WALES

Tystiolaeth gan Mudiad Meithrin / TSANA

Enw cyswllt: Menna Machreth, Prif Swyddog Amrywiaeth, Cydraddoldeb a Chynhwysiant

Mewn ymateb i gwestiwn ynghylch dewisiadau ynghylch ADY cyfrwng Cymraeg i rieni a gofalwyr, ac yn benodol unrhyw rwystrau i ofal plant ac addysg sy'n wynebu plant ag ADY neu anabledau:

1. O ran profiad rhieni a gofalwyr plant sydd ag ADY neu anabledau, teg dweud fod y ddarpariaeth yn parhau i fod yn anghyson ac yn dibynnu ar ble mae'r plentyn wedi ei leoli. Rydym yn cefnogi [galwadau diweddar](#) Comisiynydd y Gymraeg a Chomisiynydd Plan Cymru bod angen:
  - *Yn unol ag Adran 63 Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol 2018 Datblygu'r sail dystiolaeth a chyfrannu at gynllunio*
  - *adolygiad 5-mlynedd Gweinidogion Cymru o'r*
  - *ddarpariaeth ADY yn y Gymraeg., sicrhau bod pob awdurdod lleol wedi adolygu ei ddarpariaeth ADY cyfrwng Cymraeg cyn diwedd 2023.*
  - *Sicrhau bod proses adolygu'r ddarpariaeth ADY yn lleol yn cael ei defnyddio fel sail ar gyfer llunio a chyfeirio cynlluniau i gryfhau'r ddarpariaeth ADY cyfrwng Cymraeg, boed hynny drwy'r CSCAau neu'r cynlluniau strategol.*
  - *Datblygu cynigion ar gyfer ffurfioli trefniadau cydweithio effeithiol rhwng awdurdodau lleol ar sail ranbarthol.*
  - *Ar sail adolygiadau lleol a chenedlaethol o'r ddarpariaeth ADY cyfrwng Cymraeg, arwain y broses o ddatblygu ymyriadau cenedlaethol mewn meysydd megis cynllunio'r gweithlu, adnoddau a dysgu proffesiynol.*
2. Yn ôl un rhiant o Bowys, mae derbyn triniaeth Gymraeg gan therapydd iaith yn loteri cod post. 'Rydym yn cael ei cosbi oherwydd lle rydyn ni'n byw,' meddai. Yn aml iawn, bydd rhieni a phlant yn gorfod gwneud penderfyniad anodd am ble fydd eu plentyn awtistig yn derbyn neu haddysg, ac yn aml mae'n rhaid iddynt roi'r plentyn mewn darpariaeth Saesneg. I un rhiant, roedd gorfod gwneud y penderfyniad hwnnw yn 'un o brofiadau mwyaf torcalonnus a dirdynnol fy mywyd...roedd hawl gan fy mab i gael addysg Gymraeg a Cymraeg oedd ei famiaith. Ar yr un pryd roedd angen addysg mwy arbenigol ganddo, felly bu'n rhaid iddo fynd i Ysgol Uwchradd cyfrwng Saesneg gydag uned arbennig. Roeddwn i'n teimlo fy mod i'n brwydro dau ffrynt ar yr un pryd.' Yn yr achos hwn, llwyddodd y plentyn i barhau i siarad Cymraeg gyda'i deulu er fod cyfrwng ei addysg wedi newid, ond nid dyna'r stori i lawer o

Cynghrair Anghenion
Ychwanegol y Trydydd Sector
Third Sector Additional
Needs Alliance

TSANA is facilitated by
Hwylusir TSANA gan

PLANT YNG NGHYMRU
CHILDREN IN WALES

deuluoedd ac mae'n peri poendod ychwanegol sy'n nacau hawl plant awtistig i ddatblygu sgiliau iaith Gymraeg.

3. I riant yng Nghaerdydd, rhaid mynd i Abercynon i gael darpariaeth arbennig: 'Mae Dafydd* yn mynd i feithrinfa arbenigol yn Abercynon ar ddau bnawn yr wythnos ond un Saesneg yw hi. Does dim byd tebyg ar gael yn Gymraeg.' Mae'r methiant i gael addysg ADY trwy gyfrwng y Gymraeg yn aml yn teimlo fel baich ychwanegol i rieni â phlentyn awtistig, sy'n gorfod wynebu newid iaith y teulu o bosib am nad yw'r addysg ar gael yn y Gymraeg.
4. Profiad rhieni yw bod problemau llawer mwy amlwg o ran y ddarpariaeth iechyd trwy gyfrwng y Gymraeg. Eto, mae angen llawer mwy o ymchwil i ddeall beth yw'r sefyllfa ar lawr gwlad. Gwyddom am blant (7-12oed) sy'n cael eu hasesu ar gyfer diagnosis ADHD ac Awtistiaeth dros Zoom drwy gyfrwng y Saesneg, er eu bod mewn addysg cyfrwng Cymraeg ac mewn awdurdod lleol sydd â gwasanaethau ADY cyfrwng Cymraeg ac mai prif iaith y plentyn yw'r Gymraeg. Eto, mae angen gwell dealltwriaeth o'r hyn sy'n digwydd yng Nghymru ar hyn o bryd er mwyn deall pam fod plant a rhieni yn parhau i gael profiadau fel hyn.
5. Mae angen normaleiddio a prif-ffrydio argaeledd gwasanaethau cyfrwng Cymraeg yn y blynyddoedd cynnar, gydag ystyriaeth benodol i sicrhau ehangu a chynyddu canran y llyfdd Cymraeg o fewn cynlluniau penodol, megis lleoliadau Dechrau'n Deg, i lefelau sydd o leiaf yn gymharus a'r nifer o blant sydd mewn addysg Gymraeg ym mlwyddyn 2 yn yr ysgol Gynradd. Mae gofyn i'r Awdurdodau Lleol ystyried % a nifer y lleoedd ar gael drwy raglen Dechrau'n Deg mewn lleoliadau cyfrwng Cymraeg.
6. Mae'r Cod ADY yn glir bod angen darparu'r ddarpariaeth ychwanegol yn yr iaith sydd orau i'r plentyn. Fel soniwyd eisoes, gall hyn achosi problem i ddarpariaethau Cymraeg os yw CDU y plentyn yn nodi mai drwy gyfrwng y Saesneg y dylai'r ddarpariaeth ychwanegol fod. Rydym hefyd yn pryderi fod diffyg cynllunio sut bydd plant yn derbyn gwasanaethau neu ofal clinigol pan fo angen trwy gyfrwng y Gymraeg. Rydym yn parhau i glywed am blant yn cael eu hasesu drwy gyfrwng y Saesneg am wahanol gyflyrau.
7. Un o'r materion sy'n rhwym o effeithio darpariaeth ADY mewn lleoliadau gofal plant, chwarae a blynyddoedd cynnar yw'r argyfwng recriwtio gweithlu ar hyn o bryd. Clywsom gan un Cylch Meithrin yn ddiweddar oedd yn pryderi na fyddent yn llwyddo i benodi cymhorthydd ADY yn sgil derbyn cyllid dwylo ychwanegol gan y sir i gefnogi plentyn ag ADY. Roedd hyn eto'n rhoi pwysau ychwanegol ar ysgwyddau ymarferwyr ac yn debygol iawn o achosi colli nifer pellach o'r gweithlu oherwydd y straen. Mae lleoliadau gofal plant yn barod i dderbyn a chefnogi pob plentyn a'u teuluoedd, ond rhaid sicrhau eu bod yn cael y gefnogaeth i allu darparu'n briodol ar gyfer anghenion y plentyn.